

ԴՐԱԿԱՆ

ՄԱՅՐ ՍՈՒՐԲ

ԲԱՐԵԽՕՍԵԱ...

— Մայր, չէ՞ որ ըսիր թէ մեր Յիսուան ալ կը ծնի Բեթղեհէմի մէջ, ուրեմն ինչո՞ւ կը զլանան մեզի տօնելու այդ օրը իր ծննդավայրին մէջ . . . :

Յակոբիկն էր, միակ զաւակը Արաքսին, որ կազանդի տրտում օրերէն վերջ հարց կ'ուղղէր իր մօրը, անուշ երազներէն դեռ նոր սթափած :

Տարիներով մայրը զինք օրրած էր այն յոյսով թէ օր մը պիտի տօնեն Ս. Ծնունդը, հեռացած հօրը հետ ողջագուրուելով և այդ ուրախութեան մէջ մոռնալով ամէն ցաւ ու տրտմութիւն :

Պատերազմը, Սուրբ Երկրի՝ պատերազմը, տարիներով բաժնած էր զիրենք հայրական գուրգուրանքէ և զրկած կարգ մը վայելքներէ : Չորս տարիներ շարունակ անոնք տառապանքի մրուրն էին քամած ցյատակ՝ իրենց սրտի նժարին մէջ կշռելով համբերութեան ծանրոցները :

Յակոբիկ իրաւունք ունէր հարցնելու :

Մայրը չէր կրնար անտարբեր Ֆալ այդ անմեղ շրթներէն բխած հարցումին դէմ : Պատուհանէն՝ մշուշոտ ծալքերու ընդմէջէն մաղուող երազայոյս ու հեռաւոր քաղցրութիւններ յիշեցնող բաղձացուած արեգակը, գերմարդկային տեսիլներու մեղամաղձոտ քմայքով մը սարսեց Արաքսի էութիւնը, ստիպելով պատասխան մը գրտնել իրեն յանդիմանութիւն իբրեւ ուղղուած հարցումին :

— Մաման սուտ կը խօսի՞, Տղաս : Պիտի տօնենք, հարկա՛ւ :

Ծիւղ էր : Մաման սուտ չէր խօսեր : Համոզուեցաւ մանչուկը թէ այս տարի պիտի կարենայ տօնել Քրիստոսի ծնունդը իր հայրենիքին մէջ ու ճանչնալ զայն՝ որուն հայր պիտի ըսէր : Ուրախութիւնը կշիռքի զարնել դժուար էր Յակոբիկին : Տարիներու զրկանքէ վերջ ինք ալ պիտի հասնէր իր մուրազին :

Արաքսին զաւակին հրճուանքէն զսպանակուած, չի զլացաւ իր կարելին, թախանձելու համար իշխանութեանց մօտ, արտօնութիւն ձեռք բերելու, ու յաջողեցաւ անցնել իր անունն ալ այն ցանկին մէջ որ քիչերու կը շնորհուի իրապէս բախտաւորութիւն մըն էր այս, որովհետեւ զարեբը փոխուած էին, ու եկած էր կրկին այն շրջանը, երբ քրիստոնեայ ազգերու դժբախտ կարգադրութեան հետեւանքով, զարծեալ « Վասն անիւն . . . » կը դատապարտուէին շարժիլ քրիստոնեաները :

Խաղաղութեան Աւետարեթի մօտաւոր տօնը, խռովութեան և անհաստատ վիճակի մէջ տօնել, այնքան ալ մեծ խանդավառութիւն մը չէր ներշնչեր Արաքսին : Մարդկային խղճի թմրածութիւնը, ու Քրիստոսադաւաններուն սառն կեցուածքը հանգէպ սրբազան այն հողամասին՝ որ քրիստոնեայ աշխարհին կեդրոնը ըլլալու ճակատագրուած էր, յուզում կը պատճառէր իրեն համար մեծ մտահոգութիւն էր կատարուած անտարբեր տառամային ակնատես ըլլալը, ըլլալով ճշմարիտ Աստուածապալա ազգի մը զաւակ : Զաւակ՝ որ եթէ չէր ունեցած իր նախահարց արժանիքը, գէթ տարբեր արժէք մը ունեցած էր յարատեւ պահելու համար անոնց ձգած վարկն ու համբաւը, որուն փայլէն ինք ևս ցոլքեր ունէր իր հոգիին մէջ :

Այս մտածումներէ տարուած երբ իւրեքման առաւօտը աւետող արշալոյսը կը ճեղքուէր, դուռին տրուած քանի մը հարուածներ փարատելով իր մզձաւանջը անկողինէն դուրս նետել տուին ընդունելու համար տարածած հիւրը : Դրացին էր : Ան ալ իրեն պէս ուխտի պատրաստուող մը, որ եկած էր յայտնելու մեկնումի ժամը և հաւաքավայրը դէպի հոն՝ ուր երբեմն աստղ մը փայլեցաւ, աւետելով Խաղաղութեան Ծնունդը :

Յակոբիկ հայրը տեսնելու մարմաջէն տարուած, մօրը պէս ինքն ալ չէր քնացած ամբողջ գիշերը :

Քառորդ մը բաւական եղաւ պատրաստելու համար այն փոքրիկ ծրարը, որ նուէր պիտի ըլլար հայրենի աւանդութիւններով ապրող այդ ընտանիքէն տարուած իբրեւ ստաշխ մանկացող Յիսուսին :

Զմեռնային պաղ շունչով թրծուած

անձրևի մը հետ, մայր ու տղայ փութացին ժամադրավայրը, ուր իրենց կը սպասէր անհամբերներու խումբը: Գրաւեցին իրենց յատկացուած տեղը՝ ու առաւօտեան լուռ մթնշաղին մէջ Շնորհալի տաղասացին աղօթքը իրենց փքոցուռոյց կուրծքերու խորերէն՝ սկսան թրթռացնել, սղոցելով մթնոլորտին անդորրը, յառաջիկայ վտանգներուն առջև ապահով ըլլալու հաւատքը սրտերու մէջ վարչամական: Այդպէս էր վարժուած Հայր դարեր առաջ ու կը գործադրէր ամէն անգամ որ գուրս կը դնէր ոտքը իր բնակավայրէն:

Գասբար, կարօտակէզ հայրը Յակոբիկի, ժամանակէն շատ առաջ, Սրբազան Քաղաքը երկուքի բաժնող սահմանը ավելի առած ու անկիւն մը ծուարած կը սպասէր այն խորհրդաւոր պահուն, յորում փառատած պիտի գտնէր իր տրտմութիւններն ու մղձաւանջները: Զգալիօրէն կը նշմարուէին անոր հայկական աչքերէն զիրար հրելով ու ցուրտէն շիկացած այտերուն հրուանդանը հերկելով վար սահող կայլակները արցունքին: Պահակ զինուորը ի տես այս տխուր պատկերին, թերեւ ինքն ալ հայր զաւակներու, զսպելու համար ներքին յուզումը, ատամներուն մէջ կը ճոճէր ցուրտէն կարմրած շրթունքները:

Զինաբեր օրերու ջերմութիւնը յիշեցնող քաղցր արեւը մերթ Եւրթ կուգար պատանքելու իր վերարկուին մէջ դադաղուած մարմինը յուսոյ համակ մարմնացում այդ խորհրդանշին, փոփոխակի տրամագրութիւններ զծելով անոր դիմագծին վրայ: Սպասողներու շարանը կը բաղմապատկուէր պահակներու մտահոգութիւն պատճառելու չափ: Բոլորն ալ իրար կոթնած կը սպասէին երջանիկ յայտնութեան մը, երբ յանկարծ աղմուկը ծայր տուաւ անգի յանգումէն:

— Ահա կուգան . . . իրենք են . . . :

Քսաներորդ դարու մոգերու փաղանգն էր իրապէս որ կը խուժէր վայրկիան առաջ երթալ երկրպագելու մանկացեալ Արքային ու խնդրելու տարիներով ամփոփուած փափաքները՝ անկէ: Բոլորին ալ աչքերուն մէջ կարօտի հարցումը կը փայլէր այն տարակոյսով թէ արդեօք պիտի կարենա՞ն յագեցնել իրենց ծարաւը որ ընդոծին էր ու աւելի հարազատ քան նախորդները:

Տարօրէն անուշ այս տեսարանը ազնւ-

ւական ցեղի զինուորական ներկայացուցիչի հոգւոյն ալ ազդած էր, ու եթէ չամբնար իր արցունքը պիտի խառնէր, ողբալու համար իր կարգին, թերեւ, զգացումի այն պակասը՝ որ գերեզմանուած էր ազգերու մէջ, խաղաղութիւն հետապնդողներու սրտին խորը:

Դատաստանի օրը յիշեցնող պահն էր որ կը գծուէր այդ պահուն սահմանագլուխի փշաթելերուն տակ: Իւրաքանչիւրը գտած էր իր փնտռածը ու չէր հաւատար իր աչքերուն ու կուզէր Թովմասի զգայարանքներով մօտենալ՝ համոզուելու համար կատարուած իրականութեան:

Յակոբիկ գտած էր իր հայրը ու պլլուած վզին: Հօրը շրթներէն բխած ջերմ համբույրներուն մէջ կը կարդար մանչուկը խաղաղութեան քերթուածը ու կը հաւատար թէ իրապէս հասած է անոր և կըցած ընել զայն իրը: Այդ համոզումով անոնք բաժնեւեցան՝ նստելու համար զիրենք գէպի խաղաղութեան Արքային ծննդավայրը առաջնորդող ինքնաշարժը:

Օձապոյոյտ ճամբու ահագեցնիկ տեսարանը ոչինչով կը վրդովէր զիրենք, քանի որ բարի էր իրենց նպատակը ու զխտէին թէ հաւատքը փրկութեան լուսափայտը եղած է բոլոր անոնց, որոնք փնտռած են խաղաղութեան ռահվիրային գծած ուղին:

Զանգակներու անուշ ղօղանջին տակ, անգամ մը ևս լեցուեցաւ անոնց հոգիները պապենական հին բայց նիւթացած աւանդութիւններով, ու անոնք մեծ երկիւղածութեամբ իշան կանթեղներու պլլոցէն արտահոսող գուլաներու և անմեղ հոգիներու մրմունջով տաքցած Մսուրը, գնելու համար ծուկն ու աղօթք իբրեւ ընծայ մանկացելոցն:

Ան բայց հնութիւնը յայտ առնող չըրջազգեստով մամիկ մը, ամուր փաթթած աւանդական եազման գլուխէն մինչև կըզակին ծայրը և մսուրին ճաճանչադարդ սրբավայրին վրայ նետած զայն, սպիտացած աչքերուն մէջէն լոյծ մարգարիտները թափելով կ'աղերսէր, սիրտը շրթներուն,

— Մայր սուրբ բարեխօսեա . . . որպէս զի մեր օրերու մանուկները ուռճանան քու միածնիդ շունչին տակ ու ըլլան փառքը ոչ միայն ազգին այլև դարուն: Մնան թարմ, աւելի ծիծաղկոտ ու զօրաւոր հաւատքով:

Յաւն ու տառապանքը, որոնք անբաժան մասնիկը եղան մեր ցեղին, հեռանան անոնց վրայէն անվերադարձ բաժանումով մը: Ըրէ որ զգան ինքնաճանաչման այն անդիմադրելի գերաճումը, որ մեծ աւետիսը պատճառեց համայն աշխարհին:

Անոր քով, երիտասարդ հարս մը, մագերուն ոսկի շատրուանը ուսերն ի վար տարածած, աչքերուն կապոյտ երկինքը վարազուրոյ շղարշին հոռէն թարթիչներուն սև սլաքները մով ջուրին մէջ մխըրճած կ'աղերսէ անդադրում, տեսլահարի մը հոգեգրաւ երեւոյթն զգեցած ու երկինքները ընդգրկելու չափ լայն բացած շղարշապատ բազուկները:

— Մայր սուրբ բարեխօսեա... որպէս զի ինչպէս որ մարմնանալով թանձրացուց քու որդին, իմանալի խորհուրդը ու մարդոց մէջ իջնելով խորեց զանոնք և նորոգեց, թօթափելով հինը, այնպէս ալ այսօր թող խոնարհի հիւժած ու ուժացած հոգիներու մէջ ընելով զանոնք ըմբռնողներ իր վարդապետութիւնը, յարգողներ, սիրողներ և իրենց մէջ կրողներ զինք միայն: Զգաստութեան շիճուկը ներարկէ, որպէսզի անոնք ըմբռնեն կեանքին իմաստը ու յարգելով համամարդկային իրաւունքները վերահաստատեն առաքինի և երջանիկ կեանքի ներդաշնակութիւնը, որ հիմնովին խախտած է ու եղծուած աշխարհի վրայէն:

Անոնց քովն է ահա Արաքսին, իր ուղղածիդ հասակին վրայ կոթնցուցած թընճկոտ ծանրութիւնը գլխին ու Յակոբիկի վրայ տարածած դողդոջուն ձեւքերը: Զգալի թեթեւութիւն մը կը թեւածէ անոր խնկապարար դէմքին վրայ, երկնային էակի մը կերպարանքը տալով, Համակ ականջ կտրած կ'ունկնդրէ դպիրներու հոգեգրաւ երգը իր կոպերուն անկեան մէջ հանգրձնելով խուրձը արցունքներուն ու հոգիին խորէն արտահոսող շրթներուն հասնող վերջին ինքնաբոլս մրմունջը խառնելով աղօթասաց քահանային:

— Մայր սուրբ բարեխօսեա... որպէս զի յերկրի խաղաղութիւն տաղերգոյ հրեշտակներու անկեղծ իղձը, շարժէ գութը մարդկութեան ճակատագիրը կառավարող հոգիներուն, ցոյց տալով անոնց լաւագոյն ուղին, առաջնորդող դէպի այն ափունքները, ուր տենչացին հասնիլ շատեր, կա-

րօտի իղձը իրենց սրտերուն: Թող խնայուի հաղարատը երիտասարդներու կեանքը իրենց մայրերուն, որոնք արցունքներով կ'անցնեն իրենց օրերը փոխանակ Միածինիդ փառքը տաղերգելու: Ծակատներու վրայ թափուող արեան հեղեղներուն հետ մրցող այդ արցունքները, թող իբրև ծիրանի գօտի պսակազարդեն, անգամ մը ևս, դարերու մեղքէն վերջ, անհունութիւնը երկնի, անոր հոսանքին մէջէն արտահոսելով նոր օրերու աւետիսը, խաղաղութիւն յերկրին և ի մարդիկ հանուրիւնը, որուն աւելի քան պէտքն ունի նախ, որսորդներէ և Հերովդէաներէ անգութ մեր օրերու մարդկութիւնը: Թող արթննայ անոնց մէջ կեանքին գիտակցութիւնը այնքան յստակ՝ որքան եղաւ օր մը ձկնորսներէ հաւաքուած առաքեալներուն մէջ: Թող դարձուին գութութեան մէջ հեծեծող հոգիները, իրենց կարօտով ճենճերող սիրելիներուն: Թող թշնամութիւնները սիրոյ ժապաւէնով հանգուցուին, ու ինք իբրև խաղաղութեան դրօշակ՝ ծածանելով անոնց վրայ, իր զեկովը կառավարէ բոլորը, որպէսզի մարդկութիւնը հասնի այն նպատակին, զոր ինք քարոզեց և ուսոյց:

— Մայր սուրբ բարեխօսեա...

Դպիրներն էին որ այս անգամ հաւատացեալներու հոգին թնդացնելու չափ կ'աղերսէին, անոնք ալ լեցուած օրուան խորհուրդին քաղցրութիւնովը, մտնելէ առաջ սուրբ պատարագի:

Յ. ՎՐԴ. ՄՈՒՇԵՍՆ

